

Kitap Eleştirisi

Serkut KILINÇ, Orta Asya'da Çevre Sorunları, (ed. Fahri Türk) Astana Yayınları, Ankara, 2021, ISBN:978-625-7624-36-7

İlker LİMON¹
Taner KARAKUZU²

Çevre sorunları son yılların en çok konuşulan ve tartışılan mevzularından biridir. Devletlerin küresel güç rekabetinde bir adım daha ileri gitme çabaları sonucunda umarsızca tükettikleri doğal kaynaklar, günümüz dünyasının en önemli sorunlarından birisine dönüşmüştür. Bu sorun kuramsal boyutta da yansımalarını bulmuştur. Özellikle yeşil (çevreci) hareket ve doğayı önceleyen feminist yaklaşım, ana akımların (gerçekçilik-idealizm) dışında uluslararası ilişkiler ve siyaset bilimi yazınında kullanılmaya başlanmıştır. 1990'lı yıllarla birlikte ivme kazanan çevreci yazın, genellikle Batı dünyasında yoğunlaşmıştır. Sovyetler Birliği'nin yetmiş yılı aşkın süre boyunca uyguladığı tarım, teknoloji ve enerji politikaları neticesinde meydana gelen çevre tahribatından/katliamından başta Orta Asya Devletleri olmak üzere birçok bölge ülkesi etkilenmiştir.

Eleştirisi gerçekleştirilen "Orta Asya'da Çevre Sorunları" serlevhalı bu eser Fahri Türk'ün danışmanlığında Serkut Kılınç tarafından aynı başlık ile kaleme alınmış yüksek lisans tezinin genişletilmiş ve gözden geçirilmiş hâlidir. Türk'ün aynı zamanda kitabın editörlüğünü yapmış olması bu eserin temiz bir şekilde okuyucularla buluşmasında yeri doldurulamayacak bir görev ifa etmiştir. Yapıt giriş ve sonuç bölümleri dâhil altı ana bölümden meydana gelmiştir. Kılınç, eserin birinci bölümünde (Giriş) çalışmanın analitik yapısını, yöntemini, kavramsal ve kuramsal çerçevesini kapsamlı bir şekilde açıklamıştır (s.1-18). Öncelikle söz konusu bölüm değerlendirildiğinde, çok güçlü yöntemsel ve kuramsal altyapısının olduğu göze çarpmıştır. "Çalışmanın Analitik Yapısı" alt başlığında araştırmada cevabı aranacak sorunun ve hipotezin bilimsel kaidelere uygun biçimde ortaya atıldığı görülmüştür. "Yöntem" serlevhası altında verilerin kaynağı ve nasıl elde edildikleri şek ve şüpheye mahal bırakılmayacak bir şekilde ortaya konmuştur. Bu minvalde çözümlemede kullanılan yöntemin "niteliksel içerik analizi" olduğu okuyucuya açık şekilde gösterilmiştir. Orta Asya'da çevre sorunları üzerine yazılmış mevcut kaynaklar eleştirel bir bakış açısıyla "Yazın" alt başlığında okuyucuya aktarılmıştır. Bu doğrultuda eserin diğer yapıtlardan ayrıldığı noktaların ve güçlü yönlerin ortaya konması amaçlanmıştır. Çalışmanın nazarı altyapısı, çevre merkezci yaklaşıma dayanan "yeşil kuram" olarak belirlenmiş ve bu düzlemde hipotezin sınanmasına gidilmiştir. "Sovyetler Birliği'nde Çevre Sorunları" çalışmanın ikinci bölümü olarak kaleme alınmıştır (s.19-38). Komünist rejim boyunca SSCB coğrafyasında meydana gelen çevre sorunları mercek altına alınmıştır. Bu minvalde Sovyetlerin farklı bölgelerinde meydana gelen çevre sorunları incelenmiştir. Söz konusu yönetimin izlediği politikaların tek mağdurunun Orta Asya coğrafyasının olmadığı çarpıcı verilerle gözler önüne serilmiştir. Kitabın bağımsız değişkenlerini oluşturan Orta Asya'da çevre sorunlarına neden olan unsurlar ayrıntılı olarak "Orta Asya'da Çevre Sorunlarına Yol Açan Faktörler" başlığı altında üçüncü bölümde irdelenmiştir (s.39-74). "Aral Gölü", "Tuz ve Kum Fırtınaları", "Su Kaynaklarının Kıtlığı ve Kirliliği", "Radyoaktivite", "Toprak

¹ Öğr. Gör. Trakya Üniversitesi Uzunköprü Meslek Yüksekokulu, E-mektup: ilkerlimon@trakya.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-8668-6733

² Öğr. Gör. Trakya Üniversitesi Uzunköprü Meslek Yüksekokulu, E-mektup: tanerkarakuzu@trakya.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-2487-8964

Bozulması”, “Hazar Denizi” ve “Biyolojik Çeşitlilik” başlıkları “Orta Asya’da Mevcut Çevre Sorunları” bölümünde incelenmektedir (s. 75-126). Bu bölümde daha önceki başlıklarda zikredilen bağımsız değişkenler doğrultusunda meydana gelen ve kitabın bağımlı değişkenini oluşturan Orta Asya’daki mevcut çevre sorunları ayrıntılı bir şekilde çözümlenmiştir. “Orta Asya Çevre Sorunları ve Uluslararası Çevre Hukuku” yapının beşinci bölümüdür (s.127-148). Bölümde öncelikle çalışmanın özünün daha iyi kavranabilmesi amacıyla çevre hukuku kavramının tarihsel gelişimi, temel ilkeleri, kaynakları ve aktörleri yalın bir dille izah edilmiştir. Giriş kısmında ortaya atılan soru ve hipotezin çözümlenmesi neticesinde elde edilen bulgular konu bütünlüğü bozulmadan son bölümde özetlenmiştir (s.149-158). Bir sonraki merhalede ise kitabın uluslararası ilişkiler ve siyaset bilimi disiplinine sunmuş olduğu katkılara yer verilmiştir. Kılınç, çalışmanın son alt başlığında geleceğe yönelik öngörüler ile kitabını bitirmiştir.

Kitapta yer alan 40 tablo ve on grafik yazar tarafından büyük bir titizlikle hazırlanmıştır. Çalışmada kullanılan kaynaklar üzerine birkaç söz söylemek gerekirse, şunlar dile getirilebilir: Öncelikle eleştirisi yapılan kitapta ciddi, güvenilir ve geniş bir alan yazın taraması yapılmıştır. Birincil kaynaklar olarak nitelendirilebilecek ulusal ve uluslararası birçok kurum ve kuruluşun çevrim içi sayfasından toplanan veriler, özgün tablolara ve grafiklere kaynak oluşturmuştur. Bu durum Kılınç’ın esere büyük bir emek sarf ettiğini gözler önüne sermiştir. Gene bu düzlemde birçok gazete arşivinden yararlanıldığı dikkat çekmektedir. Bundan mütevellit kitabın kaynakçasına atılacak alelade bir bakış bile yapının niteliği hakkında fikir vermektedir. Eser, yalın ve akıcı bir Türkçe ile neşredilmiştir. Bu durum tashihinin itina ile gerçekleştirildiğinin kanıtı niteliğindedir. Yukarıda sayılan bilimsel özellikler mucibince bu kitabın alana özgün katkı yapan bir araştırma olduğu rahatlıkla söylenebilir. Ezcümle tenkiti gerçekleştirilen kitap, sahip olduğu ilmî ve düzenli yapısının yanında içerdiği güçlü yöntemi hasebiyle lisansüstü öğrencilere mükemmel bir tez numunesi teşkil etmektedir.